

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
תרבות יהודית-ישראלית

יום רביעי, כ"ז טבת ה'תשע"ז

25 בינואר 2017

לכבוד

מנהלי בתי-ספר היסודיים וחט"ב ממ"י

מורי ורכזי תרבות יהודית-ישראלית

חוזר מפמ"ר תרבות יהודית-ישראלית – ה'תשע"ז

"דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות ... יש שהוא נאחו במסורת קיימת ומוסיף עליה. ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותן מחלודתן, מחזיר לתחייה מסורת קדומה שיש בה כדי להזין את נפש הדור המחדש" (ברל כצנלסון, מתוך "מהפכה ומסורת")

שלום רב,

החל משנת הלימודים תשע"ז, מקצוע חדש, תרבות יהודית-ישראלית, החל להילמד במערכת החינוך הממלכתית. ייסודו של מקצוע חדש זה הוא רגע מרגש, חשוב ומשמעותי והינו תוצאה של עבודה רבת שנים של אנשים רבים בתחום הוראת מקצועות היהדות במערכת החינוך הממלכתית. בשנים האחרונות, בהובלתה של הגבי צילה מירון-אילן, הגיעה עבודה זו לשיאה והושקע מאמץ רב בבניית המקצוע.

תחום הדעת תרבות יהודית-ישראלית כולל תכנית לימודים חדשה ומקיפה לכיתות א-ט, סל פעילויות חווייתיות מסובסד לבתי הספר, מסלולי לימוד חדשים להכשרת מורים במוסדות האקדמיים השונים ודברים נוספים עליהם אפרט בחוזר זה.

אנו יוצאים לדרך חדשה, משמעותית ומרתקת בתחום לימודי היהדות במערכת החינוך הממלכתית, שנות הלימודים הקרובות יהיו מאתגרות עבורנו ונפלה בחלקי הזכות להוביל מקצוע זה. זו ההזדמנות להזמין אתכם להצטרף לדרך זו ולהיות שותפים לה.

אני מאחל לכם המשך שנה פורייה ומוצלחת.

משרד החינוך, רח' דבורה הנביאה 2, בניין לב רם, ירושלים 919111

02-5601199 פקס : 02-5601001

E-Mail: yuvals@education.gov.il

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
תרבות יהודית-ישראלית

תוכן העניינים:

(כדי לעבור למקום הרלוונטי במסמך יש לשים את הסמן על הכותרת הרצויה, ללחוץ ctrl וללחוץ על הכותרת)

א.	כללי: מקצוע חדש – תרבות יהודית-ישראלית.....	3
ב.	תכנית הלימודים.....	3
1.	תכנית הלימודים החדשה ואופן הטמעתה.....	3
2.	חומרי הוראה ולמידה.....	5
ג.	שעות ההוראה.....	5
ד.	סל פעילויות חווייתיות מסובסדות.....	6
ה.	מסלולים להכשרת מורים.....	6
ז.	עבודה עם ארגונים וגופים.....	8
ח.	תוכניות מלוות: "תכנית בת/בר מצווה" ו"שיר של יום".....	8
1.	תכנית בת/בר מצווה לכיתות ז'.....	8
2.	תכנית "שיר של יום" לכיתות א-ו.....	9
ט.	אתרי אינטרנט.....	9
י.	מדריכים ואנשי קשר.....	10

א. כללי: מקצוע חדש – תרבות יהודית-ישראלית

מקצוע תרבות יהודית-ישראלית נועד לחזק ולהעמיק את הזהות היהודית-ציונית-ישראלית של תלמידי מערכת החינוך הממלכתית, את תחושת השייכות שלהם, אחריותם ומחויבותם לעמם, למורשתם ולתרבותם. מקצוע זה מבקש להפגיש את התלמידים הלומדים במערכת החינוך הממלכתית עם היצירה היהודית לדורותיה, עם הערכים היסודיים המגולמים בה ועם ביטויים חווייתיים ומעשיים של ערכים אלה באורחות חיים יהודיים. אנו מבקשים לחשוף את הלומדים ליהדות משמעותית, רבת-פנים, רלוונטית לחייהם כאן ועכשיו, בתוך הקשר ישראלי רחב, ולתת בידיהם ידע נרחב ומעמיק, חוויות עשירות וכלים מגוונים וחדשניים לפיתוח אישיותם וזהותם של התלמידים כיהודים, כישראלים וכבני-אדם.

ניתן לקרוא [כאן](#) עוד על המקצוע החדש ומטרותיו.

ב. תכנית הלימודים

1. תכנית הלימודים החדשה ואופן הטמעתה

תכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית כוללת היכרות עם ארון הספרים היהודי במספר מעגלים: **ביחיד** - כבוד האדם והחיים כערך עליון; **במשפחה** - טיפוח היחס לתא המשפחתי וחשיבות הקשר שבין הילד להוריו; **בקהילה** המהווה תשתית לטיפוח של ערכים, בהם דאגה לכלל, נתינה וערבות הדדית; **במדינת ישראל** - הכרה בכבודן ובזכותן של קהילות אחרות ושוונות; **בעם היהודי בתפוצות** - שימור הקשר עם יהודי העולם וחיזוק המודעות לתרבות היהודית לאורך ההיסטוריה; **ובאנושות כולה** - רעיונות ביחס הראוי שיש להעניק לגר ולשונה.

תכנית הלימודים נסובה סביב ערך מוביל בכל שכבת גיל, והיא מאורגנת סביב שלושה צירים מרכזיים: יוצר ויצירה, מעגלי חיים וחברה ולוח השנה היהודי-ישראלי. הערכים המובילים הינם:

בכיתות א - ואהבת לרעך כמוך

בכיתות ב - ערך הלימוד כיבוד הורים ערך המשפחה

בכיתות ג - חברות ומנהיגות

בכיתות ד - ערבות הדדית

בכיתות ה - זיקה לעם ולארץ

בכיתות ו - מסורת וחדוש

בכיתות ז - אחריות ומעורבות

בכיתות ח - תיקון עולם

בכיתות ט - ערך החיים, חירות האדם וכבוד האדם

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
תרבות יהודית-ישראלית

לעיון והעמקה בתכנית הלימודים ניתן לקרוא [כאן](#).

2. חומרי הוראה ולמידה

ספרי לימוד

במהלך שנת הלימודים הנוכחית צפויים להיכתב ספרי לימוד על ידי הוצאות וגופים שונים לשכבות הגיל השונות על פי תכנית הלימודים החדשה. ספרי הלימוד הראשונים אמורים להתפרסם לקראת שנת הלימודים תשע"ח.

דגמי הוראה

[באתר המקצוע](#), בתפריט הימני, בלשונית "חומרי למידה והעשרה", ניתן למצוא בשכבות הגיל השונות מתווי הוראה שכוללים: מבוא, רציונל ומהלך הוראה מוצע למספר חודשים וכן מספר מערכי שיעור מומלצים. במהלך החודשים הקרובים יועלו מתווים ומערכי שיעור נוספים לשכבות הגיל השונות.

אתר מלווה מקצוע

בימים אלה אנו בונים אתר אינטרנט חדש שילווה את מקצוע תרבות יהודית-ישראלית. באתר זה יהיו יחידות לימוד על טקסטים נבחרים בשכבות הגיל השונות והן יכללו עזרים למורה להוראת התכנים: חומרי העשרה, מערכי שיעור, רכיבים מתוקשבים (משחקים, סרטונים ועוד), הצעות להפעלות ורכיבים נוספים שימשו את המורה כעזרי הוראה במהלך השיעור. האתר הקבוע יושק בהמשך שנת הלימודים אך בינתיים כבר ניתן למצוא [באתר הזמני](#) יחידות ראשונות שפותחו.

3. תכנית הלימודים הקודמת לכיתות ה-ח (תרבות ישראל ומורשתו)

כאמור, ספרי הלימוד החדשים יפורסמו לקראת שנת תשע"ח. בשנת הלימודים תשע"ז אנו מאפשרים לבתי הספר ללמד את המקצוע על-פי תוכנית הלימודים הקודמת ולהשתמש בספרי הלימוד הקיימים. לצד זאת, אנו ממליצים לשלב תכנים מתוך תוכנית הלימודים החדשה כבר בשנה זו.

ג. שעות ההוראה

[על פי מארז מתנ"ה תשע"ז](#), הוראת המקצוע בכיתות א-ב תהיה על פי בחירת מנהלי בתי הספר ואילו בכיתות ג-ו יש ללמד את המקצוע בכיתות בסך כולל של 5 שעות לפחות על פני 4 שנים: סך השעות למקצוע יורכב מסל שעות ייעודי שיינתן לבית הספר על פי מפתח של 1 ש"ש לכיתה תקנית בשכבה ה' ובשכבה ו', יתרת השעות תוקצה מסל השעות הבית ספרי.

בחטיבת הביניים יש ללמד את המקצוע בסך כולל של 5 שעות לפחות על פני שלוש שנים.

שעת בת/בר מצווה לכיתות ז: החל מה-01/01/2017 כל שתי כיתות ז' בכלל בתי הספר מקבלות שעה נוספת במערכת שתוקדש לנושא בת/בר מצווה. פירוט תכנית הלימודים המיועדת לשעה זו והצעה למערכי שיעור מובאים בסוף החוזר.

ד. סל פעילויות חווייתיות מסובסדות

תכנית הלימודים של מקצוע תרבות יהודית-ישראלית שמה דגש על חיזוק הזהות היהודית-ישראלית של הלומדים בדרך של לימוד וחוויה. הפעילות החווייתית משמשת מרכיב חשוב הן בלימוד הפורמלי והן בתחום הבלתי-פורמלי (מחוץ לבית-הספר או מעבר לשעות הלימודים).

אנו מציעים לבתי הספר סל חוויית מסובסד בסך של 20 ₪ לתלמיד ל-2 פעילויות בשנת הלימודים בבתי ספר יסודיים שבהם יינתנו 5 שעות הוראה לפחות בכיתות ג-ו ובחטיבות ביניים בהם יינתנו 5 שעות הוראה בכיתות ז-ט. הפעילויות המוצעות יתבצעו על ידי גופים וארגונים, ויפורסמו לבתי הספר במהלך חודש דצמבר באתר המקצוע.

בנוסף, אנו פונים אליכם, בתי הספר היסודיים (כיתות א'-ו') בלבד, להציע פעילות חווייתית לחיזוק הזהות היהודית-ישראלית בשני נושאים מרכזיים: מעגל השנה היהודי-ישראלי (חגים ומועדים) ו/או מעגל החיים (בדגש על בר/בת מצווה). הפעילות תישא אופי מגוון כגון: למידה פעילה בשילוב מגוון אמצעי המחשה, התנסות ויצירה המעוררים עניין ומעורבות רגשית, סיורים לימודיים, פעילות מוזיאלית ויצירה, פעילות בית מדרשית, שירה ופיוט, תחנות עבודה/למידה ניידות, משחקי למידה (תחרותיים או מאתגרים), סימולציות, פעילות מתוקשבת, משחקי חברה, הקמת מיצגים, ועוד.

הפעילות תהיה רלוונטית ומותאמת לעולמם, לערכיהם ולאורחות חייהם של תלמידי בתי הספר הממלכתיים, ותיתן ביטוי למגוון זהויות, קולות וזרמים בחברה היהודית-ישראלית.

כל הפעילויות תהיינה בזיקה למקורות ולנושאים של תכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית. פעילויות שיימצאו מתאימות ויאושרו על-ידי צוות תרבות יהודית-ישראלית יזכו בסבסוד של סל החוויות כמצוין למעלה.

מידע נוסף ניתן למצוא כאן.

ה. מסלולים להכשרת מורים

אנו רואים במורים המלמדים את המקצוע תרבות יהודית-ישראלית מובילי תחום דעת משמעותי בחיי התלמידים ודמויות מרכזיות בבית הספר ולכן חשוב שכל המורים המלמדים את המקצוע יעברו הכשרה בתחום. לשם כך פתחנו תכניות הכשרה ייחודיות. תכניות אלו כוללות התמצאות ובקיאות בארון הספרים היהודי לדורותיו, רכישת כלים פדגוגיים, אוריינות טקסטואלית, התנסות בדיוני זהות ועוד. למורים מכלל תחומי הדעת שייבחרו ללמוד במסלולי הכשרה ייעודיים אלו אנו מציעים מלגת קיום (מעבר להחזר שכר לימוד).

תכניות ההכשרה מופעלות בכ-20 מוסדות אקדמיים ובמוסדות המכשירים מורים. התכניות נבנו על בסיס עקרונות הוראת המקצוע ובהתאם לתכנית הלימודים החדשה ואושרו על ידי אגף מורשת. אנו מקווים כי במהלך

שנים ספורות יוכשרו כלל המורים המלמדים את התחום במערכת, והוראת המקצוע תובל בידי מורים שהוכשרו לכך.

פרטים נוספים תוכלו למצוא כאן.

ו. פיתוח מקצועי: השתלמויות, כנסים וימי עיון

מקצוע תרבות יהודית-ישראלית כולל תכנית לימודים חדשה וייחודית, שמבוססת על דרכי הוראה מגוונות של למידה משמעותית, ודורש מיומנויות אורייניות ומתוקשבות. אנו רואים בפיתוח המקצועי - השתלמויות, כנסים וימי עיון - דרך להתפתחות מקצועית ולהוראה איכותית, הזדמנות להכיר ולהעמיק בתכנית הלימודים, לרכוש אסטרטגיות למידה חדשות. אנו מזמינים אתכם לקחת חלק בפעילויות שלהלן:

השתלמויות

השנה אנו מקיימים השתלמויות רבות, מקוונות ו"פנים אל פנים", הממוקדות בתכנית הלימודים החדשה:

- **תרבות יהודית-ישראלית בעולם משתנה: למידה מבוססת פרויקטים PBL** (30 שעות) - השתלמות מקוונת סביב תכנית הלימודים של כיתה ז': דמויות מופת. ההרשמה להשתלמות זו הסתיימה.
- **היכרות עם ארון הספרים היהודי** (30 שעות) – 2 השתלמויות מקוונות, אחת ליסודי ואחת לחט"ב, הכוללת היכרות עם תכנית הלימודים. ההרשמה להשתלמות זו הסתיימה.
- **דיבייט בתרבות יהודית-ישראלית: תרבות הדיון והמחלוקת** (30 שעות) – השתלמות מקוונת סביב תכנית הלימודים של כיתות ח'-ט' שתעסוק בדילמות של תיקון עולם ותיקון אדם במשנה, במשפט העברי ובמחשבה היהודית. מועד פתיחה: 15.02.2017
- **היכרות עם ארון הספרים היהודי** (30 שעות) - השתלמות מקוונת סביב תכנית הלימודים של כיתות א'-ו', הכוללת היכרות עם תכנית הלימודים בחדשה והעמקה בה. מועד פתיחה: 22.02.2017
- **השתלמות מורים מובילים בתרבות יהודית-ישראלית** (30 שעות) - השתלמות שמיועדת למורים שלימדו את התחום (לפחות 4 שנים) והשתלמו בעבר. ההשתלמות מיועדת להרחיב ולהעמיק את הידע בתחום ואת היכולת להוביל את התחום בבית-הספר. מועד פתיחה: בית יציב ב-14-16/05/17
- **השתלמות מדריכי תרבות יהודית-ישראלית** (30 שעות) – השתלמות שמיועדת למדריכי המורים המלמדים את המקצוע. ההשתלמות ממוקדת בתכנית הלימודים ונועדה לתת למדריכים ידע רחב וכלים להנחיית המורים.
- מגוון השתלמויות במחוזות השונים.

בנוסף, נקיים השתלמויות ארציות בבית יציב, בימי חופשה ובקיץ במגוון נושאים. פרטים בהמשך.
לפרטים נוספים והרשמה היכנסו [לקישור המצורף](#).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
תרבות יהודית-ישראלית

כנסים

הכנס הארצי השנתי של מורי תרבות יהודית-ישראלית יתקיים ב-14/02/2017 בתיאטרון הקאמרי. הכנס יהיה בסימן המסע היהודי-ישראלי. לצפייה בהזמנה והרשמה לחצו [כאן](#).

ימי עיון וסיורים לימודיים

אנו מזמינים את המורים לימי עיון וסיורים לימודיים בתרבות יהודית-ישראלית שיתקיימו במחוזות. הפרטים יישלחו בהמשך למורים.

ז. עבודה עם ארגונים וגופים

משרד החינוך רואה בארגונים ובגופים העוסקים בהתחדשות יהודית שותפים לדרך ומעריך את תרומתם הגדולה לקידום לימודי היהדות בבתי הספר הממלכתיים. אנו בקשר הדוק עם הארגונים ופועלים יחדיו לקידום המקצוע.

ח. תוכניות מלוות: "תכנית בת/בר מצווה" ו"שיר של יום"

1. תכנית בת/בר מצווה לכיתות ז'

החל מה-01/01/2017 מתווספת שעה לכל שתי כיתות ז' במערכת החינוך הממלכתי (חצי שעה שנתית לכיתה). שעה זו מיועדת לעיסוק בנושא בת/בר מצווה במסגרת מקצוע תרבות יהודית-ישראלית. תכנית הלימודים בכיתה ז' עוסקת ב"אחריות ומעורבות". **מטרת תכנית הלימודים הייחודית** לשעת בת/בר מצווה היא להרחיב ולהעמיק בנושא זה באופן חווייתי, להתמודד עם אתגרי בניית הזהות בגיל זה ולאפשר לתלמידים לגלות בכוחות עצמם מרכיבים משמעותיים בפסיפס הסיפור המשפחתי והקהילתי שלהם. התכנית מבוססת על שני נדבכים מרכזיים:

א. לימוד תכנים בכיתה העוסקים בהיבטים שונים של זהות אישית, יהודית וישראלית. לימוד זה מזמן לתלמידים, המצויים בשלב המעבר בין ילדות לבגרות, דיון ערכי בשאלות הקשורות לזהותם האישית והחברתית, יחסם כלפי המסורת המשפחתית, הקהילתית והלאומית, ומקומם ואחריותם כבני הדור החדש אל מול מסורות העבר.

ב. קיום תהליך שנתי אישי, משפחתי וקהילתי.

במסגרת ההרחבה האישית והחווייתית של הלימוד, מומלצת הכנת **עבודת שורשים במתכונת מחודשת**, עבודה המחייבת תהליך אישי של חקר בתחום הזהות האישית, המשפחה והקהילה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
תרבות יהודית-ישראלית

התכנית המוצעת לשעת בת/בר מצווה בכיתות ז' בתשע"ז, כוללת 13 תחנות, תוכלו לבחור מתוכן במה להעמיק יותר. ניתן למצוא את תכנית הלימודים המלאה ואת מערכי השיעור המוצעים [כאן](#).

2. תכנית "שיר של יום" לכיתות א-ו

תוכנית "שיר של יום" היא תולדה של שיתוף פעולה ועשייה בין אגף מורשת והפיקוח על המוזיקה במזכירות הפדגוגית לבין המנהל הפדגוגי ומנהל עובדי הוראה, והיא מציעה לבתי הספר היסודיים לפתוח את יום הלימודים בשירה - דבר התורם לאווירה נעימה ופתיחת יום משמעותית תוך הבניית נכס תרבותי משותף לכלל תלמידי בית הספר.

החל מחודש ינואר 2017 תחל תכנית "שיר של יום" לפעול ב-300 בתי ספר יסודיים נבחרים. התכנית מתוכננת להתרחב לכלל בתי הספר היסודיים בשנת תשע"ח.

מטרת התכנית:

התלמידים יכירו 20-30 שירים במהלך השנה, יחשפו לידע אודות השיר, יעמדו על הערכים בהם עוסק השיר, ויפתחו את היום באופן משמעותי חווייתי ורגשי.

התוכנית מבוססת על ארבעה נדבכים:

1. **שירה** - השיר יושר בפתיחת היום. מומלץ שאותו שיר יושר במהלך שבוע על מנת לאפשר הכרת השיר והפיכתו לידידותי ומשמעותי.
2. **שיחת בוקר** – לאחר השירה תתקיים שיחה על רגשות העולים מן השיר.
3. **לימוד** – למידת השיר לעומק: עיסוק בערכים העולים מן השיר, יצירת זיקה לארון הספרים היהודי ועיסוק בהקשרים לתרבות היהודית-ישראלית. דבר זה יתקיים בשיעור הראשון של היום או במסגרת שיעורי תרבות יהודית-ישראלית.
4. **מוזיקה** - בשיעור המוזיקה ייבחנו היבטים מוזיקליים הבאים לידי ביטוי במנגינה ובתזמור.

התכנית מכילה שירים שנבחרו בהלימה לערכים מובילים בתכנית המקצוע "תרבות יהודית-ישראלית". במהלך החודשים הקרובים יתרחב מאגר השירים המוצע. לצפייה בשירון היכנסו לקישור [הבא](#). בקרוב יפורסמו מדריכים למורה על שירים מתוך השירון.

ט. אתרי אינטרנט

לתרבות יהודית-ישראלית מספר ערוצים אינטרנטיים בהם ניתן למצוא חומר פדגוגי ודידקטי:
א. [אתר המקצוע](#) שהוא הבמה לפרסום כל ההודעות, העדכונים, החידושים והיוזמות. (שימו לב: לשימוש מיטבי באתר יש להשתמש בדפדפן אקספלורר ולא בכרום)

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת
תרבות יהודית-ישראלית

- ב. [אתר מלווה מקצוע](#) בו תוכלו למצוא פיתוח טכנו-פדגוגי של יחידות לימוד. זהו אתר הנחיתה הזמני, האתר הקבוע יעלה בזמן הקרוב באותה כתובת.
- ג. [אתר תרבות i](#) (מט"ח), המציע למורים פלטפורמה לעבודה שוטפת של פעילויות ויוזמות בצמוד לתוכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית.
- ד. [פייסבוק של מורי תרבות יהודית-ישראלית](#) – הצטרפו לכ-1500 החברים בקבוצת הפייסבוק שלנו, שם תוכלו לשאול, לשתף ולהיות חלק מקהילת מורי תרבות יהודית-ישראלית.

י. מדריכים ואנשי קשר

צוות ההדרכה של מקצוע תרבות יהודית-ישראלית פרוש ברחבי הארץ, מדן ועד אילת. הצוות עומד לרשותכם המורים, וישמח ללוות ולהדריך אתכם במקצוע החדש. ליצירת קשר עם **המדריכים**, היכנסו [לאתר המקצוע](#), בתפריט הימני לחצו על לשוניית "פעילות במחוזות" ובחרו את המחוז הרלוונטי לכם.

[כאן](#) תוכלו למצוא את פרטי הקשר של **אנשי המטה** בתרבות יהודית-ישראלית.

בכבוד רב ובברכה,
יובל סרי
מנהל תחום דעת תרבות יהודית-ישראלית
אגף מורשת

העתקים:

- דר' משה ויינשטוק, יו"ר המזכירות הפדגוגית
- גב' צילה מירון-אילן, מנהלת אגף מורשת ומפמ"רית מחשבת ישראל
- גב' סוניה פרץ, מנהלת אגף בכיר (כח אדם בהוראה)
- גב' אתי סאסי, מנהלת האגף לחינוך יסודי
- גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי
- גב' מירי גוטליב, מנהלת אגף א' (התפתחות מקצועית עובדי הוראה)
- מנהלי המחוזות
- מפקחי בתי-הספר היסודיים וחט"ב הממ'
- מדריכי תרבות יהודית-ישראלית